



Til: Landbruks- og matdepartementet

Kopi: Klima- og miljødepartementet, Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statsforvalteren i Oslo og Viken, Bærum kommune

2. juni 2023

Spørsmål til Landbruks- og matdepartementet vedrørende prioritering av kantsoner i jordbruksareal

Undertegnede organisasjoner viser til Bærum kommunes forslag til kommuneplanbestemmelse § 13.6 og innsigelsen vedrørende denne bestemmelse om kantsoner fra Statsforvalteren i Oslo og Viken datert 16.01.2023¹.

Spørsmål vi ønsker besvart

1. Kan det gis dispensasjon gjennom jordloven § 9 til å omdisponere dyrket jord til andre formål enn jordbruksproduksjon, dersom omdisponeringen er for å sikre utvidelse eller etablering av naturlig flersjiktet vegetasjonssone langs vassdrag med årssikker vannføring?
2. Kan samfunnsgevinsten av naturgodene som kommer av reetablert økologisk fungerende kantsoner i jordbrukslandskap totalt sett veie opp for det eventuelle tapet av matjorden til dyrkningsformål?
3. Sammenlignet med andre kjente begrunnelser for omdisponering, som for eksempel utbygging, er det sannsynlig at en omdisponering til naturlige kantsoner er enklere å tilbakeføre til jordbruksproduksjon hvis det skulle være nødvendig?
4. Går målet om økt norsk matproduksjon foran andre nasjonale mål, forpliktelser, lover og forskrifter som sikter på å løse natur- og klimakrisen?

¹ https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/plan-og-bygg/nyheter---plan-og-bygg/2023/01/uttalelse-med-innsigelser-til-kommuneplanen-for-barum/?utm_source=nyhetsbrev&utm_medium=epost

5. Er det i arbeidet med målet om økt norsk matproduksjon tatt hensyn til landbrukets potensielle negativ innvirkning på sjømatfangst gjennom sin innvirkning på vannmiljøet i vassdrag og kystområder?
6. Trengs det hjemmel i vannressursloven § 11 for å stille krav til sjikting, utforming eller vegetasjonsvalg i kantsonen?
7. Bidrar Statsforvalterens innsigelse til Bærum Kommunes forslag til kommuneplanbestemmelse § 13.6 til å bedre eller svekke de økologiske forhold i Oslofjorden?

Saksbeskrivelse og bakgrunn for spørsmålene

Bærum kommune har nettopp hatt kommuneplanens arealdel på høring. I arealplanens forslag til bestemmelser om kantsoner, § 13.6 står følgende:

«§ 13.6 Langs vassdragene skal det opprettholdes og utvikles en flersjiktet vegetasjonssone på minimum 10 meter målt fra elve-, bekk- eller innsjøkant. Denne sonen skal ha en vegetasjon som sikrer et økologisk samspill mellom vann og fastlandsvegetasjon. Kommunen kan stille krav til utforming og vegetasjonsvalg.»

Bestemmelsen har retningslinjen,

«Ved tilgrensende jordbruksarealer må det langs vassdragene sikres en flersjiktet vegetasjonssone på minimum 10 meter målt fra elve- og bekkkant, i denne skal det være en buffersoner på minimum 2 m med gress / blomsterdekke.»

Heretter i dette brevet omtales dette spesifikke forslaget til retningslinje om kantsoner i jordbruksarealer som «Bærum kommunes opprinnelige forslag».

Landbruksavdelingen hos Statsforvalteren i Oslo og Viken har sendt innsigelse til Bærum kommunes opprinnelige forslag med begrunnelsen at det er i strid med gjeldende mål om økt norsk matproduksjon, og krav om en langt bredere kantsoner enn det som følger av ny forskrift om regionale miljøkrav for jordbruket i Oslo og Viken. Basert på våre opplysninger er Statsforvalterens vurderinger videre begrunnet i at dyrket jord ikke må brukes til formål som ikke tar sikte på jordbruksproduksjon, ifølge jordlova § 9². Statsforvalteren hevder også at det ikke er hjemmel i vannressursloven § 11 til å stille krav til sjikting, utforming eller vegetasjonsvalg i kantsonen.

Som et resultat av dette la Bærum kommune fram et nytt forslag til bestemmelse i dialogmøte med Statsforvalteren den 9. februar i år:

«Langs vassdrag med årssikker vannføring som ikke grenser til jordbruksarealer, skal det opprettholdes og utvikles et naturlig vegetasjonsbelte på minimum 10 meter målt fra vannkanten ved middel vannstand. Sonen skal motvirke avrenning, ivareta vassdragets økologiske funksjon og gi levested for planter og dyr. (Jf vannressursloven §11). Denne bestemmelsen gjelder likevel ikke for byggverk som står i nødvendig sammenheng med vassdraget, eller hvor det trengs åpning for å sikre tilgang til vassdraget. I jordbruksområder definerer Jordloven og «Forskrift om regionale miljøkrav i jordbruket, Oslo og Viken» kravene til kantsoner og vegetasjonsbelte langs vassdrag.»

² [Jordlova, § 9. Bruk av dyrka og dyrkbar jord](#)

Vi oppfatter at begrunnelsene fra Statsforvalteren viser tegn til forutinntatt argumentasjon og mangler en helhetlig tankegang. Når det gjelder betydningen av intakt og fungerende kantvegetasjon langs vassdrag for både naturen og samfunnet, ser vi ikke at Statsforvalterens henvisning til jordlova § 9 for å begrunne sin innsigelse er en hensiktsmessig samfunnsmessig vurdering. Vi minner om at Statsforvalteren selv påpeker i sitt innsigelsesdokument, at det ikke står bra til med kommunens vannforekomster. Vi mener kommunens forslag til bestemmelse om kantsoner langt på vei vil bedre dette.

Utdypning

Vi tolker jordlovens § 9 slik at det åpner for at departementet kan gi dispensasjon til å omdisponere dyrket jord til andre formål enn jordbruksproduksjon, dersom en helhetlig vurdering konkluderer at hensynet til andre interesser veier tyngre enn hensynet til jordbruket. Ved en slik avgjørelse skal det veies hvilke fordeler og ulemper som det omsøkte tiltaket har - ikke bare for landbruket i området, men også naturen, kulturlandskapet og den totale samfunnsgevinsten som en slik omdisponering vil kunne gi. Det skal også tas hensyn til om arealet kan tilbakeføres til jordbruksproduksjon.

I vedlegget lister vi opp eksempler på naturgoder som vil ha en positiv effekt av Bærum kommunes opprinnelige forslag, samt de mål, forpliktelser, lover og forskrifter som innfris. Det fremstår for oss som om fordelene langt på vei vil kunne veie opp for ulempene. Det virker logisk for oss at akutte matkriser kan løses ved å tilbakeføre arealer som tidligere ble omdisponert til naturlige kantsoner, siden dette er enklere enn å tilbakeføre arealer som er omdisponert for veier, næringsparker, parkeringsplasser eller som følge av landbrukspolitikken som fører til nedlagt drift. Vi ønsker også å vise til at det ikke ser ut til å være konsekvent å si nei til mer kantvegetasjon langs med vassdrag i jordbrukslandskap med begrunnelsene gitt av Statsforvalteren, mens det flere steder i landet gis ja i restaureringsøyemed til gjenåpning av bekker i jordbrukslandskap.

Som nevnt allerede; i vedlegget lister vi opp eksempler på naturgoder som vil ha en positiv effekt av Bærum kommunes opprinnelige forslag, samt de mål, forpliktelser, lover og forskrifter som innfris. Med utgangspunkt i dette stiller vi spørsmål om hvor helhetlig Statsforvalterens innsigelsesbegrunnelse er i deres henvisning til målet om økt norsk matproduksjon alene. Bærum kommunes opprinnelige forslag imøtekommer flere viktige målforpliktelser, lover og forskrifter. Vi mener også at kommunes opprinnelige forslag til utvidede kantsoner med naturlig vegetasjon i jordbrukslandskap er et viktig tiltak for å bedre vannkvalitet i Oslofjorden, og vil derved også bidra til økt matproduksjon både i kommunens vassdrag og i Oslofjorden ved å skape forbedre levekårene til høstbare akvatiske arter gjennom habitatforbedring og reduserte utvasking av næringsstoffer og forurensning fra landbruksarealer.

Statsforvalteren påstår at det ikke finnes hjemmel i vannressursloven § 11 for å stille krav til sjikting, utforming eller vegetasjonsvalg i kantsonen. Om det trengs lov hjemmel og eventuelt i hvilket lovverk, er et annet spørsmål, men slike krav er i andre tilfeller praktisert allerede. I situasjoner der det gis dispensasjon for hogst i ensjiktet, ustabil granskog eller andre tiltak som midlertidig fjerner den naturlige kantvegetasjonen langs vassdrag, stiller landets statsforvaltere krav til reetablering av naturlig kantvegetasjon. Dette innebærer at det kan settes krav til sjikting, utforming og vegetasjonsvalg langs kantsonen for å sikre at vassdraget og vannmiljøet blir ivaretatt på en forsvarlig måte.

Overordnede føringer

Vi vil minne om at FNs bærekraftsmål ligger til grunn for kommuneplanens samfunnsdel og ny arealplan. Kommunen skriver i samfunnsdelen:

«FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene gjelder for alle land i verden, og regjeringen har forpliktet Norge til å arbeide for å nå målene. Med lokale løsninger skal vi bidra til å nå globale mål. (...) På denne måten sikres det at de globale målene omsettes til konkret handling i Bærumsamfunnet.»

Ambisjonene følges opp i innledningen til arealplanens bestemmelser, der det slås fast at et hovedmål er at Bærumsamfunnet skal være klima- og miljøkløkt.

«Derfor skal vi - Sikre, styrke og reetablere naturområder og verdier, vann og marint biologisk mangfold, jordvern, bærekraftige økosystemer og blågrønne strukturer.»

Vi ser kommunens forslag til bestemmelser for kantsoner som et viktig tiltak som nettopp bidrar til at de globale bærekraftsmålene omsettes til konkret lokal handling. Bærekraftsmålene kan bare nås om man finner løsninger som på samme tid bidrar til sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Tidligere tiders overutnyttelse av arealer for matproduksjon og økonomiske hensyn, på bekostning av natur og miljø, kan ikke være førende for fremtidens arealdisponeringer.

Vi er inne i FNs tiår for restaurering av natur. Reetablering av ødelagte og manglende kantsoner er et tiltak som bedre balanserer ulike hensyn, i tråd med bærekraftsmålene.

Oppsummering/konklusjon

Tidligere tiders omlegging og fjerning av naturlige kantsoner til landbruksformål var basert på manglende kunnskap om kantsonenes betydning for andre samfunns-goder. Organisasjonene mener at dette ikke kan være førende for nåtidens arealbruk, særlig i en tid med tiltagende naturkrise som langt på vei kan beskrives som en vann-naturkrise.

Organisasjonene mener Statsforvalterens begrunnelse for innsigelse ensidig vektlegger ivaretagelse av eksisterende landbruksareal uten helhetlig hensyn til samfunnsnyttens forbundet med å etablere bredere og mer økologisk funksjonelle kantsoner.

Organisasjonene mener Bærum kommunes opprinnelige forslag til bestemmelse vil bidra til å forbedre kantsonenes økologiske funksjon, og derved bidra med en rekke viktige naturgoder som overveier eventuelle tap fra jordbruksproduksjon. Herunder, forebygge avrenning fra jordbrukslandskap og bidra til bedre vannkvalitet i vassdragene og i Oslofjorden.

Vennlig hilsen, på vegne av følgende organisasjoner



Christian Steel, Generalsekretær, Sabima



Arnodd Håpnes, Fagleder, Naturvernforbundet



Øyvind Fjeldseth, Rådgiver, Norges Jeger- og Fiskerforbund



Hans Erik Lerkelund, Fagsjef naturforvaltning, Norsk Friluftsliv



Siren S. Juliussen, Rådgjevar naturforvaltning, Den Norske Turistforening



Sverre Lundemo, Seniorrådgiver, WWF Verdens naturfond



Halvard Haga Raavand, Fagrådgiver, Greenpeace Norge



Torfinn Evensen, Generalsekretær, Norske Lakseelver



Terje Bøhler, Sekretær, Bærum Elveforum



Liv-Marit Toverud, Avdelingsleder, Oslofjordens Friluftsråd



Lars Dalen, Marinreparatørene